

VN/32466/2025
VN/32466/2025-UM-42

10.7.2026

Sisäministeriö

Ulkoministeriön lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Rajavartiolaitoksen rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi

Sisäministeriö on pyytänyt ulkoministeriöltä lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Rajavartiolaitoksen rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi (VN/32466/2025). Ulkoministeriö toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Esityksen ehdotetaan lisättäväksi rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin säännökset Rajavartiolaitoksen uhkaperusteisesta rikostiedustelusta. Ehdotettavan sääntelyn tavoitteena on vahvistaa Rajavartiolaitoksen mahdollisuuksia ennalta estää ja torjua laittomaan maahantuloon ja ihmiskauppaan liittyvää järjestäytynyttä ja muuta vakavaa rikollisuutta. Ulkoministeriö tukee näitä tavoitteita.

Perus- ja ihmisoikeuskysymyksiin liittyviä huomioita

Ulkoministeriö huomioi, että esitetty sääntely kytkeytyy olennaisesti perus- ja ihmisoikeuskysymyksiin, kuten yksityiselämän suojaan. Kuten esityksessä todetaan (jakso 4.2.4) Rajavartiolaitoksen salaista tiedonhankintaa ja salaisen tiedonhankinnan keinoin saadun tiedon käsittelyä koskeva sääntely on ilmeisen perus- ja ihmisoikeusherkkää. Tämä korostuu tehtäessä tiedonhankintaa uhkaperusteisesti konkreettisiin ja yksilöityihin rikosepäilyihin perustuvan tiedonhankinnan sijasta.

Ulkoministeriö toteaa, että esityksen suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä käsittelevässä jaksossa on käsitelty Euroopan ihmisoikeussopimusta (SopS 18 ja 19/1990; sellaisena kuin se on myöhemmin muutettuna SopS 71 ja 72/1994, SopS 85 ja 86/1998, SopS 8 ja 9/2005, SopS 6 ja 7/2005, SopS 50 ja 51/2010, SopS 52 ja 53/2018 sekä SopS 45 ja 46/2021, jäljempänä EIS) ja sen noudattamista valvovan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) oikeuskäytäntöä. Esityksessä todetaan myös (s. 146), että EIT:n ratkaisukäytäntöä on tarkemmin kuvattu jaksossa 2.4. Ulkoministeriö huomauttaa, että jaksossa 2.4. ei kuitenkaan käsitellä EIT:n ratkaisukäytäntöä, joten viittausta olisi tältä osin syytä korjata.

Lisäksi ulkoministeriö toteaa myös muiden kansainvälisten ihmisoikeussopimusten olevan keskeisiä esityksen kannalta. Erityisesti kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 7 ja 8/1976) on esityksen kannalta olennainen

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Ulkoministeriö
PL 176
00023 Valtioneuvosto

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Ulkoministeriö
Laivastokuja 3
00160 Helsinki

Puhelin
Telefon
Telephone

+358 2 951 6001

Faksi
Fax
Fax

+358 9 629 840

S-posti, internet
E-post, internet
E-mail, internet

kirjaamo.um@gov.fi
www.um.fi

huomioiden etenkin sen 17 artiklassa turvattu oikeus yksityiselämän, perheen, kodin ja kirjeenvaihdon suojaan. Vastaavia määräyksiä on myös muissa YK:n ihmisoikeussopimuksissa. Muun muassa lapsen oikeuksien yleissopimuksen (SopS 59 ja 60/1991) 16 artiklassa määrätään lapsen oikeudesta yksityisyyden, perheen, kodin ja kirjeenvaihdon suojaan. Vastaavasti esimerkiksi vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen (SopS 26 ja 27/2016) 22 artiklassa määrätään vammaisen henkilön oikeudesta yksityisyyden, perheen, kodin ja kirjeenvaihdon suojaan.

Kuten esityksessä on tuotu esille, on ehdotetun uhkaperusteisen rikostiedustelun keskiössä rikostiedustelukeinojen käyttö tiedon hankkimiseksi tiedonhankinnan kohteilta salaa. Esitetyssä sääntelyssä korostuu se, että sillä mahdollistettaisiin tiedonhankinta ja tietojen käsittely vakavan rikollisuuden uhkista niiden torjumiseksi jo astetta ennen kuin ketään voidaan perustellusti epäillä yksilöidystä rikoksesta tai olettaa syyllistyvän sellaiseen.

Kun on kyse rikollisuuteen liittyvästä toimivaltuudesta, ulkoministeriö toteaa, että EIT on oikeuskäytännössään edellyttänyt toimivaltuuksien kohteen riittävää määrittämistä sekä toimivaltuuksien perusterikosten suhteen riittävää vakavuustasoa.

Koska ehdotettavassa rikostiedustelusääntelyssä on kyse tiedonhankinnan käynnistämisen mahdollistamisesta varhaisemmassa vaiheessa ilman, että käsillä olisi vielä yksilöity ja konkreettinen rikosepäily ja kun tiedonhankinta voitaisiin kohdentaa myös yksilöä laajempaan joukkoon eli ryhmään, esityksessä (s. 124) katsotaan selväksi, että luottamuksellisen viestin suojaan puuttuvista tiedonhankintakeinoista, kuten telekuuntelusta ja televalvonnasta, ei voimassaolevan perustuslain 10 §:n 4 momentissa olevien lakivarausten mukaisesti voitaisi säätää käytettäväksi uhkaperusteisesti.

EIT on oikeuskäytännössään kiinnittänyt salaisten tiedonhankintakeinojen osalta huomiota erityisesti niitä koskeviin valvontajärjestelmiin. Välttämättömyyttä koskevassa kokonaisarvioinnissa painottuukin se, onko kansallisella tasolla olemassa EIS:n 13 artiklan mukaisia tehokkaita oikeussuojakeinoja väärinkäyttöjä vastaan. Kuten esityksessä on tuotu esille (s. 134), valvonnan tehokkuuteen kytkeytyvät kysymykset valvontaviranomaisen tiedonsaantioikeudesta, oikeussuojakeinoista ja toimivaltuuksien käytöstä ilmoittamisesta niiden kohteelle jälkikäteen. EIT on tavallisesti edellyttänyt, että väitetyn loukkauksen kohteena olevalla henkilöllä on suora pääsy oikeussuojakeinoon ilman välikäsiä ja, että henkilö saa tiedon häneen kohdistetusta tiedonhankinnasta sen jälkeen, kun tiedonhankintakeinon käyttö on päättynyt.

Esityksessä ehdotetaan laajennettavaksi tiedustelutoiminnan valvonnasta annetun lain soveltamisalaa niin, että tiedusteluvalvontavaltuutettu suorittaisi laillisuusvalvontaa Rajavartiolaitoksen uhkaperusteiseen rikostiedusteluun. Esityksessä huomioidaan, että tiedusteluvalvontavaltuutetulla on laajat tiedonsaantioikeudet ja oikeus saada valvontatehtävien hoitamiseksi tarpeellisia selvityksiä viranomaisilta ja muilta julkista hallintotehtävää hoitavilta. Valtuutettu voi muun muassa tehdä tarkastuksia rikostiedustelutoiminnan laillisuuden valvomiseksi, ja sillä on oikeus päästä valvonnan kannalta välttämättömiin tiloihin ja tietojärjestelmiin. Tiedusteluvaltuutettu voi määrätä rikostiedustelukeinon käytön keskeytettäväksi tai lopetettavaksi, jos hän katsoisi valvottavan menetelleen lainvastaisesti rikostiedustelutoiminnassa. Ulkoministeriö katsoo, että esitykseen voisi tältä osin vielä lisätä arvion oikeussuojakeinojen tehokkuudesta EIS:n 13 artiklan valossa.

Ulkoministeriö toteaa tältä osin myös, että EIT on tapauksessa *Centrum för rättvisa v. Ruotsi* [suuri jaosto], nro. 35252/08, 25.5.2021, huomioinut, että viranomaisen toimivallalla ja menettelyllisten takeiden tasolla on merkitystä arvioitaessa, onko oikeussuojakeino tehokas. Tapauksessa EIT katsoi välttämättömäksi, että oikeussuojakeino on saatavilla elimessä, joka – vaikkei olisikaan tuomioistuimien – on

riippumaton toimeenpanovallasta ja takaa menettelyn oikeudenmukaisuuden tarjoten mahdollisuuksien mukaan kontradiktorisen menettelyn.

Huomioiden, että esityksessä on kyse perus- ja ihmisoikeuksiin merkittävästi puuttuvasta sääntelystä, ulkoministeriö pitää esityksessä esitetyin tavoin tarkoituksenmukaisena, että eduskunnan perustuslakivaliokunnalta pyydetäisiin esityksestä lausunto.

Oikeuspäällikkö

Kaija Suvanto

Oikeudellinen erityisasiantuntija

Katja Fokin

Liitteet

-

Jakelu

Sisäministeriö

Tiedoksi

UM UMI-00, VSI-00, AVS-POL, AVS-PAL, POL-01, POL-10, POL-40, OIK-01, OIK-02, OIK-10 OIK-20, OIK-40

VN/32466/2025-UM-42

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: